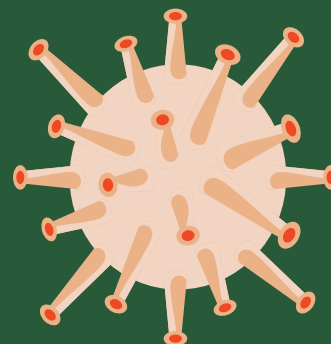
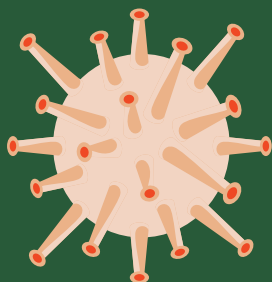
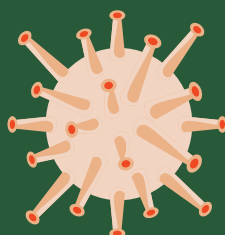

Coronaens påvirkning på rusmiddelområdet: Nye tider på godt og ondt

Godt en måned inde i coronakrisen tog STOF temperaturen på en række tilbud til udsatte, hjemløse eller personer med rusmiddelproblemer. Vi mødte lige dele bekymring, tilpasning og kreative løsninger.

AF MARIANNE BÆKBØL

Marianne Bækbøl er journalist
Foto: Thomas Arnbo

Statsministerens tv-transmitterede nedluknings-tale onsdag den 11. marts 2020 om aftenen sendte chokbølger igennem hele Danmark. Arbejdspladser, virksomheder og organisationer skulle med ét gentænke måden at udføre deres kerne- og driftsopgaver.

Dette var også virkeligheden for en række aktører på rusmiddelområdet, som STOF kontaktede en måneds tid senere, for at vi kunne videregive et øjebliksbillede til vores læsere af, hvordan coronakrisen påvirkede arbejdet på området.

Vi spurgte dem, hvordan de oplevede de første dage oven på den overrumplende besked fra statsministeren, hvordan det er gået siden, og hvordan coronakrisen har påvirket dem.

Gang i kreativiteten med det samme

Inden for fem minutter efter statsministerens tv-tale begyndte sms'erne at tikke ind på mobilen hjemme hos Jan Kristensen, centerleder i Rusmiddelcentret i Viborg. Det var sygeplejersker og andre medarbejdere, der også havde hørt talen og allerede nu var i gang med at få indkaldt til et koordinerende planlægningsmøde.

”Vi mødtes torsdag fra morgenstunden, og fredag var vi klar med nødberedskab og udkørende metadonbehandling. Vi har 130 borgere i substitutionsbehandling, og selvom de fleste bor i Viborg by, har vi også mange borgere ude i de store oplandsbyer. Hvis de skulle passes på og undgå smitte, skulle de ikke ud i busser og heller ikke bagefter gå rundt i Viborg by i op til flere timer til den næste bus kørte hjemad. Mange borgere i substitutionsbehandling har allerede rigelig nedsat lungekapacitet til at sende dem på sygehus, og med Covid-19 var vi bange for, at de ikke ville komme igennem. Derfor besluttede vi med det samme at etablere et udkørende metadontilbud,” fortalte Jan Kristensen.

Under uvant beslutningspres

Ligesom i Rusmiddelcentret i Viborg var der også tryk på kedlerne i Nordjylland, da nyheden om nedlukningen ramte. Det terapeutiske samfund Opbygningsgården er en selvejende institution, der ligger i Snedsted i Thy. Opbygningsgården tilbyder behandling til stofbrugere, og hos daglig leder Hanne Holm og hendes personale var den første periode hektisk.

”Vi har eksisteret i fyrrer år og har gennemlevet mange kritiske perioder, men det her var noget,

vi aldrig havde prøvet før. Vi arbejdede på højtryk på især to områder: det sundhedsmæssige og det økonomiske. På den ene side handlede det om, hvordan vi kunne holde Opbygningsgården kørende, passe på beboerne og skaffe værnemidler. Hvordan kunne vi sikre, at vi hele tiden fulgte de aktuelle retningslinjer fra Sundhedsstyrelsen og få beboerne med på at udvikle nye procedurer i huset i forhold til at øge hygiejnen, både den personlige og generelt i huset? På den anden side var der alt det økonomiske. Vi lavede likviditetsfremskrivninger og havde straksdrøftelser med bestyrelsen om, hvad vi skulle gøre, og besluttede os efter et par dage for at holde åbent og håndtere situationen bedst muligt inden for de givne rammer.”

Hjemløsetilbud lukkede ned på stribe

I den anden ende af landet blandt hjemløse på Vesterbro i København kunne Ivan Christensen, der er leder af Mændenes Hjem i Istedgade, konstatere, at det ene hjemløsetilbud efter det andet lukkede på grund af afstandskravene eller opererede med stærkt begrænsede åbningstider under restriktive forhold. Kun det ene af de to stofindtagelsesrum på Vesterbro kunne holdes åbent. I Kontaktstedet i Istedgade, hvor der normalt kommer omkring 500 mennesker i døgnet, har der siden nedlukningen kun været åbent omkring spisetiderne, hvor folk er blevet taget ind i hold på ti ad gangen.

På selve herberget Mændenes Hjem er det normalt tilladt for beboerne at have gæster på værelserne, men for at bryde eventuelle smittekæder blev der truffet beslutning om at lukke ned for gæster, forklarer Ivan Christensen.

”Det var en stor omvæltning i beboernes hverdag, og vi har forsøgt at gøre det mere tåleligt. Vi var heldige at få støtte fra blandt andet Hus Forbi til at købe tv til alle værelserne, så det er nemmere at få tiden til at gå, når man skal være alene på værelset i mange timer ad gangen.”

Bekymring for brugerne

Hvor de indledende udfordringer for brugere og personale havde naturlige variationer fra sted til sted, gik det emne igen hos alle, som STOF talte med, og det var personalets bekymring for, hvordan brugerne ville klare det hele. Det havde de fleste steder vist sig, at bekymringen i hvert fald på kort sigt var ubegrundet, for brugerne havde som helhed klaret sig langt bedre end forventet, da vi talte med dem. Imidlertid var

ledere og medarbejdere i den første tid absolut mest optaget af og bekymrede over, hvordan især deres svageste borgere havde det og ville få det i løbet af nedlukningen: Hvordan ville det gå de ensomme, der kun har fagprofessionelle som netværk? Hvad ville de hjemløse leve af, nu hvor der ingen flasker var at samle og ingen at sælge aviser til? Hvordan ville det gå, når biblioteker, medborgerhuse og varimestuer, hvor hjemløse normalt hænger ud, lukkede?

Fra Sundhedsteamet, der tilbyder sundheds- og sygepleje blandt udsatte og hjemløse i København, fortalte sygeplejerske Lene Tanderup om teamets bekymringer.

”Specielt i starten sad vi og holdt vejret. Vi har ikke været specielt bange for selv at blive smittet, men for at risikere at smitte patienterne og vores familier. Det, der normalt er vores arbejde, relationsarbejdet, hvor vi får en fornemmelse af, hvordan folk har det, og har opmærksomheden på de små symptomer, der kan tage sygdomme i opløbet, alt det fanger vi ikke nu, fordi vi ikke ser patienterne på samme måde som før. Det bekymrer os selvfølgelig. En stor del af patienterne ser vi slet ikke, fordi de steder, vi normalt kommer, er lukket ned, og det er ikke alle, man kan fange på en telefon.”

Også på natcaféen for hjemløse kvinder, Café Klare, gjorde de sig mange bekymrede overvejelser. Lederen af Café Klare, Sarah Højgaard Cawood fortalte, at de især havde været urolige for de kvinder, som de ikke havde kunnet rumme i natcaféen under nedlukningen, og glædede sig til igen at kunne begynde at åbne for alle deres brugere.

Normalt holder natcaféen kun åbent mellem klokken syv om aftenen og 10 om formiddagen, men under nedlukningen besluttede Cafe Klare at holde døgnåbent og dermed udgøre et hjem for et lille antal reelt hjemløse kvinder.

”Dem, der har en egen seng og ikke overnatter her, men bruger Café Klare som et netværk, et sted at gå hen, har vi sagt nej til for at kunne give plads til og passe ordentligt på de mest sårbare kvinder, de reelt hjemløse. Vi har haft vanskeligt ved at hjælpe de mest kaotiske kvinder, og fordi vi er et lavtærskeltilbud, der sætter en ære i at rumme alle, var det svært at sige nej og afvise nogen. De mest kaotiske kunne ikke honorere de forskellige aftaler, vi havde om at passe på

de andre, men heldigvis har vi kunnet finde et værelse til nogle af dem på Mændenes Hjem i stedet for her.

Egenomsorg og taknemmelighed

Fra København til Nordjylland fortalte alle, vi spurgte, om, hvor overraskende det var for dem, hvor gode patienter, borgere og brugere havde været til at passe på sig selv og deres omgivelser. Den eneste undtagelse fandt vi i statsfængslet Kragsskovhede Fængsel, men tilbage til det lidt senere. Fra Sundhedsteamet fortalte Lene Tanderup om den høje grad af bevidsthed blandt patienterne.

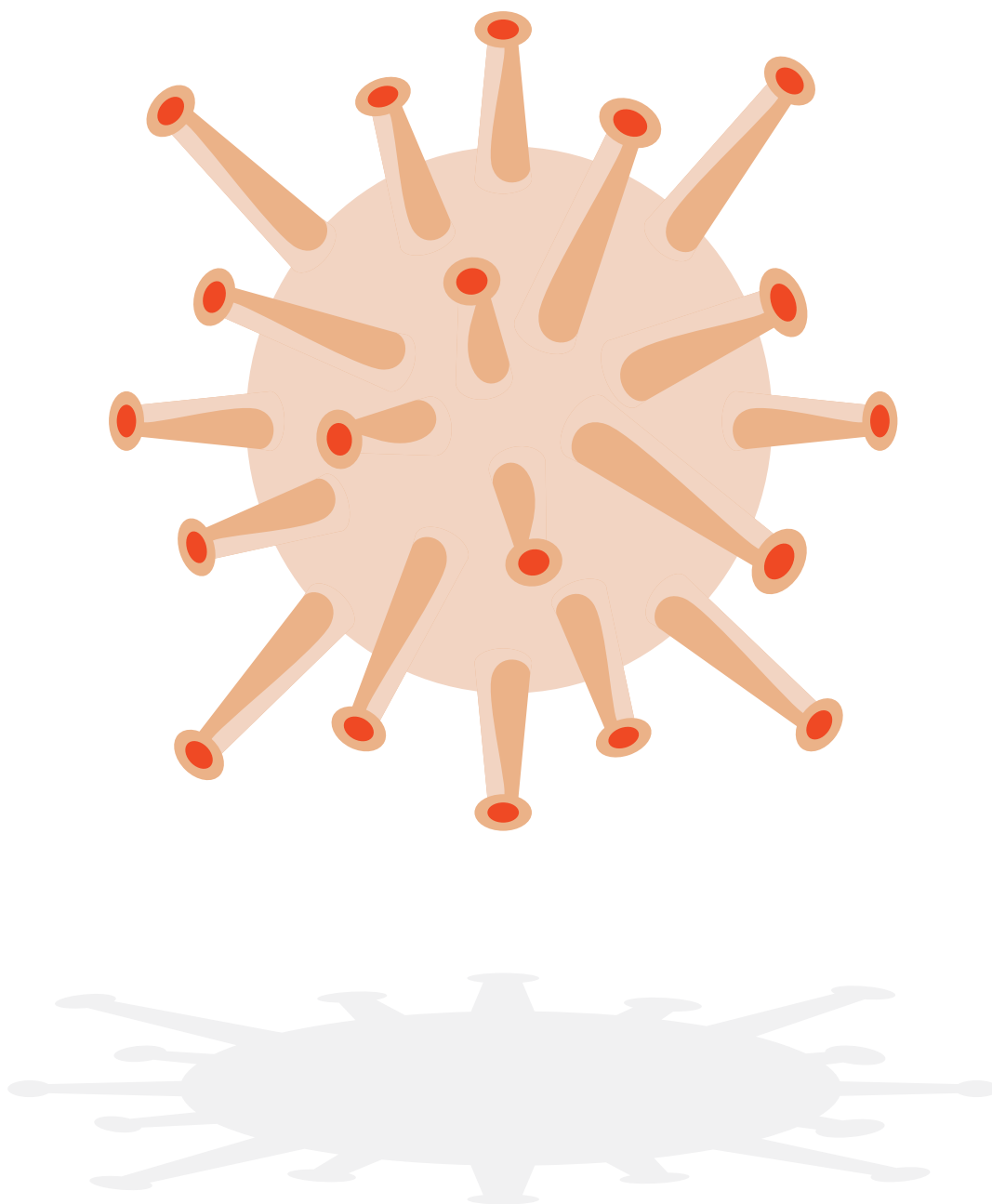
”Generelt har de hjemløse, vi har kontakt med, ikke været voldsomt bekymrede, men de har været meget opmærksomme på at holde afstand og at spritte hænder. De har været bevidste om ikke at blive syge og har selv efterspurgt håndsprit. Jeg har kun oplevet én med meget dårlige lunger, som var meget bekymret for, hvordan han passede på sig selv. Han boede på herberget på Sundholm, men valgte efter aftale med personalet, at han kunne beholde sit værelse, men i coronaperioden tage hen til en bekendt, hvor han var mere sikker. Ham har vi haft kontakt med et par gange om ugen.”

I Viborg fortæller Jan Kristensen, at brugerne til at begynde med syntes, at rusmiddelcentret overreagerede, og følte, at medarbejderne bare ville undgå dem.

”I starten syntes de, at det hele var vildt overdrevet, men meget hurtigt, efterhånden som opdateringerne kom i medierne, og den generelle disciplin i resten af befolkningen viste sig, gik det op for dem, at coronavirussen var risikabel – og især for dem. **Det gik op for dem, at det ikke var for at slippe af med dem, at vi lukkede ned, men for at passe på dem.** Nogle har været decideret rørte over det, og vi har fået mange flere taknemmelighedsyttringer, end vi har fået i lang tid.”

Ivan Christensen på Mændenes Hjem oplevede også, at brugerne accepterede alle restriktioner og tiltag uden beklagelser, men at det mere handlede om, at de er vant til at være undertrykt i forvejen.

”De er vant til at indordne sig, så de har rettet sig efter alt, hvad vi har sagt, og taget godt imod, kan man sige, men jeg har altid en bekymring

*I denne artikel deltager et bredt udsnit af organisationer:
Mændenes Hjem, Cafe Klare – natcafe for kvinder,
Rusmiddelcenter Viborg og Opbygningsgården*

om etikken, for jeg ved, at de mennesker, vi arbejder med, er vant til at skulle indordne sig efter alt muligt, de bliver budt. Når det er sagt, har det været fantastisk at opleve, hvordan de prøver så vidt muligt at passe på hinanden, og den store omsorg, de har for både sig selv og andre, selvom de er pressede.”

Fængselsbehandling i ruiner

Som nævnt var det anderledes, da STOF talte med Opbygningsgården om Kragsskovhede Fængsel, hvor Opbygningsgården varetager rusmiddelbehandlingen. Medarbejderne i behandlingsafdelingen på Kragsskovhede Fængsel var under hele nedlukningen forment adgang til fængslet, og deres behandlingsmetode, hvor fællesskab er selve udgangspunktet, blev derfor lagt fuldstændig ned.

”Ud over at stå telefonisk til rådighed for de indsatte på behandlingsafdelingen har vores behandlere kun kunnet sende skriftlige opgaver ind til de indsatte. De har været virkelig ramt i fængslet: Ingen udgang, ingen besøg, lukkede aktiviteter og værksteder og flere restriktioner internt på afdelingerne. Der er mange spændinger, og nogle har været sendt på sygehuset efter slagsmål. Vi forventer, at behandlerne skal starte helt fra bunden igen, når fængslet åbner igen,” fortalte leder Hanne Holm.

Set fra den anden side af murene underbyggede udsagn fra en indsat Hanne Holms dystre forventninger. Fængslet set indefra var under nedlukningen en fortælling om afsavn og opløsning. Om at have nået én udgang hjem til sit lille barn og den gravide hustru, inden landet lukkede ned. Om konflikter, der fik lov at udvikle sig, fordi personalet var for få, og om stoffer og alkohol på afdelingen. Om nedturen over efter fem måneders stoffrihed at have taget kokain tre gange under nedlukningen. ”Anders”, som udtalte sig anonymt (redaktionen er bekendt med Anders’ rigtige navn), fortalte:

”I starten var det fint ikke at få behandling, nogle har ligefrem nydt det og tåget rundt i en periode, men det har i virkeligheden været noget lort, at behandlerne ikke har været her, for de er gode at snakke med. Behandlerne yder en indsats og prøver at hjælpe dig. De er gode til at give dig håb, og jeg er blevet mere modløs af, at de ikke er her. Jeg har kunnet bruge det, jeg lærte inden nedlukningen, lidt, men nogle dage har det været lige meget, hvad jeg har lært, når jeg kan gå lige

ind ad døren overfor og få kokain. Man holder en dag, en uge eller to, men pludselig sker det, og når du ser vagterne være ligeglade, er det endnu nemmere.”

Opblomstring af nye tilbud midt i kaos

Et gennemgående træk ved de forskellige tilbud til udsatte og rusmiddelbrugere var, at coronakrisen skabte et momentum for alternative løsninger og modige beslutninger til godkendelse højere oppe på et senere tidspunkt. **Der blev, snarere end at tænke ud af boksen, tænkt ind i boksen, fordi gamle forslag, der af mange årsager ikke tidligere havde kunnet realiseres, pludselig blev afgørende for at kunne udføre kerneopgaverne under de nye betingelser.**

På Opbygningsgården blev der udviklet nye aktiviteter i det fri for at kunne udfolde det terapeutiske koncept på nye måder, og beboerne deltog dagligt i den fælles morgensang på DR. Hos de hjemløse på Mændenes Hjem medførte nedlukningen glædelige forandringer midt i kaos. Pludselig blev det muligt via samarbejde med Københavns Kommune at tilbyde den fremskudte metadonbehandling, der havde været talt om i 15 år, uden at det var blevet til noget. Folk, der ikke havde kunnet finde ud af at komme på rusmiddelcentrene, fik pludselig mulighed for lægesamtaler og metadonbehandling, der hvor de kom allermost. Adskillige startede i behandling. Disse erfaringer betød blandt andet, at tilbuddet om metadonbehandling er et af flere tiltag, som leder Ivan Christensen vil kæmpe for at beholde på den anden side af den akutte krise.

Udover den nye udkørende metadonbehandling i Viborg indførte rusmiddelcentret også ’walk and talk’-samtaler rundt om søen som alternativ til de individuelle samtaler med socialrådgivere og pædagoger på centret. Også her var det leder Jan Kristensens og medarbejdernes hensigt, at tiltagene på en eller anden måde skulle fortsætte på den anden side af krisen.

”Vi taler om at fastholde ’walk and talk’ i en eller anden form, måske som efterbehandlingstilbud, og når vi taler om den udkørende metadonbehandling, har det tydeligt været gavnligt for en del ikke at skulle komme på centret, og vi er kommet tættere på mange af vores borgere, ved at vi har haft en mere individuel og personlig kontakt med mange flere af dem end normalt. De erfaringer vil vi gerne drage nytte af i fremtiden,” afsluttede Jan Kristensen med slet skjult glæde i stemmen.

Stoffer i et nedlukket fængsel i en coronatid – sådan går det til

I artiklen fortæller "Anders", som er indsat i Kragsskovhede Fængsel, at han kan "gå lige ind ad døren overfor og få kokain". Nogle læsere vil måske undre sig over, hvordan der kunne indtages rusmidler i det omfang, som Anders fortæller, i et fængsel, der var mere afskåret fra omverdenen end nogensinde, hvor besøg ikke var tilladt, og de indsatte ikke måtte komme på udgang. STOF har spurgt Anders, hvordan tilgangen af stoffer til fængslet har fungeret under corona-lockdown. Forklaringen ligger i, at dels kunne nogle rusmidler fremstilles på stedet, dels kunne "varer" fortsat blive leveret inden for hegnet, om end det var dyrt, og dels var det stadig muligt at bevæge sig uset uden for hegnet.

Hjemmebrændt alkohol og løbere i skoven

Hver dag kommer der omkring 10 liter spiritus ind i fængslet, og samtidig bliver der produceret hjemmebrændt alkohol fremstillet på gæret frugt, opbevaret i de største af fængslets gamle institutionsgryder og varmtvandsbeholdere, der står øverst på hylderne bagest på lageret og ikke længere er i brug.

Når det kommer til indsmugling, er det yderst sjældent, at der bliver gjort brug af drone ved levering af rusmidler, da prisen er kr. 4000 pr. levering, men det sker. Som en billig pendant til dronelevering udgør "løber-ordningen" et tiltrækkende alternativ, om end den også er risikabel. I Kragsskovhede Fængsel findes der angiveligt i omegnen af 7-8 indsatte, der betegnes som løbere.

"Man går rundt i en flok, 5-8 stykker sammen, så er der ingen betjente, der opdager, hvis der mangler en. En bil kører langsomt gennem skoven med poserne med varer. Den må ikke stoppe op, for så er der straks alarm. Løberen smutter fra gruppen og hopper over hegnet, når bilen er passeret, og skynder sig at tage de poser, som er blevet kastet ud gennem bilruden," fortæller Anders.

Løberen følger fængselskameraets vinkler for at slippe uset ud og ind, og i samme øjeblik han er tilbage på afdelingen, bliver varerne givet videre og går igennem flere hænder inden for de første minutter for at skabe så lang afstand som muligt mellem løberen og et eventuel senere fund af rusmidlerne.

En alternativ metode er at bede om en lægetid og fortælle, at man har ondt i hjertet, fortæller Anders.

"Med det samme man er kommet indenfor på hospitalet, står der en forbindelse klar med 5-6 "æg" lige til at komme op i "skatkammeret" og tage med tilbage til fængslet."

Hver dag, året rundt

I starten af nedlukningen kom der ekstra mange rusmidler ind i fængslet, der var konstant løbere afsted, men den sidste måned var det lidt svært, fordi mange var blevet løsladt. Anders fortæller, at indsmugling af rusmidler foregår dagligt, og bekræfter, at der især i starten af coronakrisen var øget aktivitet.

"Folk løb hele tiden ud i starten, men i slutningen af nedlukningen, hvor der var mange, der var blevet løsladt, var det lidt sværere, fordi der kun var få indsatte tilbage og derfor nemmere at holde øje med dem."

Anders er et pseudonym. Redaktionen er bekendt med Anders' rigtige navn.